การใช้ประเด็นทางสังคมในโครงงานละคร เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา

The Use of Social Issues in Drama Project to Promote Life-long Learning in Students

อนรรฆอร บุรมัธนานนท์ *
Anackorn Buramatdhananon *
Corresponding author E-mail: anackaornburamatdhananon@gmail.com

วันที่รับบทความ 10 มิถุนายน 2568
วันที่แก้ไขบทความ 30 กันยายน 2568
วันที่ตอบรับบทความ 12 ตุลาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาแนวทางการใช้ประเด็นทางสังคมในโครงงานละครเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา โดยเน้นการบูรณาการศิลปะการละครเข้ากับกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลและการสร้างละครที่เชื่อมโยงกับสถานการณ์ในโลกจริง ผลการทดลองกับนักศึกษาสาขาการสื่อสารการแสดงเผยให้เห็นว่ากระบวนการนี้ช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เช่น การคิดเชิงวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และความตระหนักในบทบาททางสังคม โดยกระบวนการละครเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาในมิติด้านอารมณ์ ความคิด และการปฏิบัติได้อย่างลึกซึ้ง

คำสำคัญ: โครงงานละคร, การเรียนรู้ตลอดชีวิต, การบูรณาการประเด็นทางสังคม

Abstract

This study explores the utilization of social issues in drama projects to promote life-long learning in students. It emphasizes the integration of theatrical arts with participatory learning processes, involving data analysis and drama creation based on real-world situations.

* คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม
* Faculty of Communication Arts, Siam University

data analysis and drama creation based on real-world situations. The experimental results with students from the communication arts discipline reveal that this approach fosters life-long learning attributes such as critical thinking, teamwork, and social awareness. Drama processes serve as a vital tool in enabling learners to deeply develop emotional, cognitive, and practical dimensions.

Keywords: Drama project, Life-long learning, The use of social issues

ความนำ

ละครถือเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่อยู่กับมนุษย์มาโดยตลอด เนื่องจากการละครเป็นกระบวนการถ่ายทอดเรื่องราวของชีวิตและจินตนาการของมนุษย์ เนื่องจากลักษณะของละครที่มีความเป็นรูปธรรม ชัดเจน และสามารถสื่อสารอารมณ์ ความรู้สึก และแนวคิดได้อย่างลึกซึ้ง จึงทำให้ละครถูกยกย่องว่าเป็น “สื่อแห่งชีวิต” ซึ่งมีศักยภาพในการเชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้ชมเข้ากับเรื่องราวที่นำเสนอ (สดใส พันธุมโกมล, 2542) นอกจากนี้บทบาทของละครในฐานะสื่อที่สร้างความบันเทิงที่ช่วยให้ผู้ชมผ่อนคลายจากชีวิตประจำวันแล้ว ละครยังได้รับการมองในฐานะของสื่อจินตคดีที่มีโครงสร้างเชิงเรื่องเล่า ซึ่งสามารถกระตุ้นอารมณ์และความคิดของผู้ชมได้ในระดับลึกซึ้ง ในหนังสือสุนทรียนิเทศศาสตร์ การสื่อสารการแสดงและสื่อจินตคดี ว่าละครมีศักยภาพในสามระดับ ได้แก่ (1) การมอบความบันเทิงผ่านความสนุกและเพลิดเพลิน (2) การกระตุ้นสติปัญญาผ่านแนวคิดที่มีคุณค่า และ (3) การบำรุงจิตวิญญาณที่นำไปสู่การตระหนักรู้ในตนเอง โลก และชีวิต (ถิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์ et al., 2547) อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาละครในมิติของการเรียนรู้ สามารถพบว่าละครมีความสอดคล้องกับแนวคิด “การเรียนรู้ด้วยปัญญา 3 ฐาน” กล่าวคือ ฐานใจ (ด้านอารมณ์และความรู้สึก) และฐานหัว (ด้านการคิดวิเคราะห์) โดยละครมีคุณลักษณะที่สามารถกระตุ้นการเรียนรู้ผ่านการเข้าถึงอารมณ์ควบคู่กับการตั้งคำถามทางความคิด อันนำไปสู่การสร้างความเข้าใจและการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุนี้ บทบาทของละครจึงสามารถขยายจาก “ศิลปะการแสดง” ไปสู่ “สื่อการละคร” (Theatrical Media) ที่ใช้กระบวนการทางการละคร (Drama Process) เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการเรียนรู้แบบลงมือทำ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิด จินตนาการ การลงมือปฏิบัติจริง และการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ กิจกรรมทางการละครจึงไม่เพียงแต่ส่งเสริมการสื่อสาร หากแต่ยังเปิดพื้นที่ให้เกิดการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ อันส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทั้งด้านความคิด (ฐานหัว) การปฏิบัติ (ฐานกาย) และอารมณ์ (ฐานใจ) ทั้งนี้ การเลือกประเด็นในการสร้างสรรค์ละครถือเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่ง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การนำบริบทของสังคมมาเป็นเนื้อหาหลักในการถ่ายทอดผ่านกระบวนการละคร จะช่วยให้ละครสามารถทำหน้าที่เป็น “การละครเพื่อการเรียนรู้” ได้อย่างแท้จริง

การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นคุณลักษณะสำคัญต่อการดำรงชีวิตในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีเทคโนโลยีใหม่ ๆ และความรู้ใหม่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำให้ข้อมูลล้าสมัยได้ตลอดเวลา การบูรณาการประเด็นทางสังคมเข้ากับกระบวนการเรียนรู้จึงมีประโยชน์อย่างยิ่ง เนื่องจากประเด็นทางสังคมมีความร่วมสมัยอยู่เสมอ ดังนั้นการเรียนรู้ที่ใช้ประเด็นทางสังคมจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ในมิติเกี่ยวกับสังคมปัจจุบัน และเมื่อประสานกับกระบวนการทางละครจะช่วย เรียนรู้เกี่ยวกับมิติของความเป็นมนุษย์ และตัวกระบวนการก็ยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงกับสถานการณ์จริง สามารถสะท้อนคิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติได้ โดยบทความนี้มุ่งศึกษาวิธีการนำประเด็นทางสังคมมาใช้ผ่านโครงงานละครในชั้นเรียน ตลอดจนกระประเมินผลของกระบวนการดังกล่าวในการส่งเสริมการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา

วัตถุประสงค์ของบทความ

เพื่อศึกษาแนวทางการใช้ประเด็นทางสังคมในโครงงานละครในการส่งเสริมการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา

โครงงานละคร: กระบวนการละครที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) เป็นแนวทางการจัดการศึกษาแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในทุกขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการสำรวจและค้นคว้า การวางแผนการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ไปจนถึงการสร้างสรรค์และการประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้รับเพื่อการแก้ปัญหา และการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น สำหรับบทบาทของผู้สอนนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นผู้จัดการเรียนรู้ ผู้ให้คำปรึกษา และผู้อำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนให้โครงงานของผู้เรียนบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ (ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน, 2567)

แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐานที่ปรับปรุงจากงานศึกษาโดยดุษฎีโยเหลาและคณะ (2557 อ้างถึงในบัญชา ธรรมบุตร et al., 2562) มี 6 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน โดยครูแนะนำพื้นฐานเกี่ยวกับการทำโครงงาน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจรูปแบบ ขั้นตอนและความรอบคอบที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติ 2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ โดยครูจัดกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจและกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้ โดยอาจเกี่ยวข้องกับบริบทใกล้ตัวหรือความสนใจของนักเรียน 3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ โดยที่นักเรียนแบ่งกลุ่มและวางแผนการทำงานร่วมกันด้วยกระบวนการระดมความคิด การหารือ และแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่ม 4) ขั้นแสวงหาความรู้ นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงตามแผนงาน โดยความร่วมมือภายในกลุ่มและการขอคำปรึกษาจากครูตามความจำเป็น พร้อมสรุปรายงานจากกิจกรรมที่ดำเนินการ 5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ ครูสนับสนุนให้นักเรียนสรุปผลการเรียนรู้ผ่านคำถามชวนคิด และวิเคราะห์สิ่งที่ได้รับจากการทำโครงงาน 6) ขั้นนำเสนอผลงาน นักเรียนมีโอกาสนำเสนอผลการเรียนรู้ให้เพื่อนร่วมชั้นและบุคคลอื่น ๆ เพื่อแบ่งปันประสบการณ์และกระตุ้นการเรียนรู้ร่วมกัน จากที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานนั้นมีขั้นตอนที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในทุกขั้นตอน โดยมีผู้สอน

เป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ และเมื่อผู้เรียนเลือกที่จะทำโครงงานละครนั้น “ละคร”ก็จะเป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในทุกขั้นตอนอย่างลึกซึ้งมากขึ้น

ในการสร้างสรรค์ละครในโครงงานสำหรับผู้เรียนนั้น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ในระหว่าง “กระบวนการละคร” ดังที่ไพบูลย์ โสภณสุวภาพ (2558) ได้นำเสนอว่า แนวคิดศิลปะการละครเพื่อการพัฒนามนุษย์สามารถดำเนินการในหลากหลายรูปแบบ แต่มีลักษณะร่วมที่โดดเด่นคือการมุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมละคร ไม่ว่าจะอยู่ในบทบาทของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการหรือผู้ชม ลักษณะเด่นของกระบวนการละครคือการทำงานร่วมกัน มีการลงมือปฏิบัติจริง และกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนความคิดและความรู้สึกผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อีกทั้งละครเพื่อการเรียนรู้นั้นมีคุณสมบัติพิเศษ คือการสร้างโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการมีปฏิสัมพันธ์ทางความคิดผ่านกิจกรรมร่วมมือกัน ซึ่งทำให้เห็นว่ากระบวนการละครส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างชัดเจน

นอกจากนี้ Suk (1998 อ้างถึงในอาชัญญา รัตนอุบล, 2563) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมประกอบด้วยการวางแผน การดำเนินงาน และการประเมินผล ซึ่งส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Engagement) และการเสริมพลัง (Empowerment) แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม การละครเพื่อการเรียนรู้จึงถือเป็นกระบวนการที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง และสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต

การใช้ประเด็นทางสังคมในโครงงานละครในการขยายมิติการเรียนรู้ของผู้เรียนจากตนเองไปสู่บริบทสังคม

การใช้ประเด็นทางสังคมในการสร้างการเรียนรู้นั้นจะเชื่อมโยงการเรียนรู้ที่อยู่ในห้องเรียนออกไปสู่บริบทสังคมของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับบทความของ สิราวรรณ จรัสรวีวัฒน์ (2560) ที่กล่าวถึงการใช้ประเด็นทางสังคมในการเป็น “โจทย์หลัก” ในการสร้างการเรียนรู้แก่ผู้เรียนว่า การบูรณาการเนื้อหาหรือการสร้างสรรค์ผลงานจากการเรียนรู้กับสถานการณ์หรือประเด็นทางสังคมที่มีความใกล้ตัวหรือเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ปัญหาสิ่งแวดล้อมความเหลื่อมล้ำ การพัฒนาชุมชน หรือสถานการณ์ในประเทศไทย 4.0 เป็นฐานเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ วิธีการใช้ประเด็นทางสังคมนี้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาผ่านการประยุกต์ใช้ความรู้กับสถานการณ์จริง รวมถึงเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกัน แสดงความคิดเห็น และพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในศตวรรษที่ 21

ดังนั้นการใช้ประเด็นทางสังคมในโครงงานละครเพื่อขยายมิติการเรียนรู้ของผู้เรียนจากตนเองไปสู่บริบทสังคมส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับกับความท้าทายทางสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบัน สร้างความตระหนักรู้ถึงบทบาทของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม พร้อมทั้งส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้

แนวทางการใช้ประเด็นทางสังคมในโครงงานละครในการส่งเสริมการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา ผู้เขียนได้ทดลองการใช้ประเด็นทางสังคมในโครงงานละครในการส่งเสริมการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาในรายวิชาโครงงาน 2 ซึ่งเป็นนักศึกษาของวิชาเอกการสื่อสารการแสดง สาขาวิชาภาพยนตร์ โทรทัศน์และสื่อดิจิทัล คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม จำนวน 6 คน โดยผู้เขียนจะเรียบเรียงตามขั้นตอน ดังนี้

รูปภาพที่ 1 การให้ความรู้พื้นฐานในการแสดงละคร: การสร้างองค์ประกอบของภาพในการแสดง

(1) ขั้นให้ความรู้พื้นฐาน ผู้เขียนได้ฝึกปฏิบัติด้านการแสดงที่เป็นพื้นฐานของนักแสดงทุกคน เช่น การใช้เสียงในการแสดง (Voice Projection) การใช้สายตาในการแสดง (Eye Contact) การรับ-ส่งในการแสดง (Give and Take) และการสร้างองค์ประกอบภาพในการแสดง (Composition) เช่น การสร้างมิติของภาพให้สมดุล การสร้างจุดเด่นของภาพในการแสดง การสร้างภาพใกล้-ไกล สูง-ต่ำ (Level) เพื่อสร้างความหมายในการแสดง เป็นต้น

(2) ขั้นกระตุ้นความสนใจ ผู้เขียนได้มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการค้นหาประเด็นในการแสดง อย่างไรก็ตามในขั้นตอนนี้ผู้เขียนได้ทำกิจกรรมที่เริ่มจากเรื่องใกล้ตัวของผู้เรียนก่อนแล้วค่อยเชื่อมโยงไปสู่เรื่องในประเด็นทางสังคม เพื่อให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงกับตัวเองกับบริบททางสังคม เช่น การเล่าเรื่องของ “ลุง/ป้าข้างบ้าน” ซึ่งนักศึกษาก็จะเล่าถึงบุคคลที่โดดเด่นทั้งในทางที่ดีและไม่ดีที่อยู่ใกล้ตัวของพวกเขาแล้วค่อยเชื่อมโยงถึงบทบาทของคนที่โดดเด่นในสังคมทั้งในแง่ดีและไม่ดี เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับคำสัมภาษณ์ของคุณพฤหัส พหลกุลบุตร (2566) เลขาธิการมูลนิธิสื่อชาวบ้าน (มะขามป้อม)กระบวนการสร้างละครเพื่อการเรียนรู้เริ่มต้นจากการนำประเด็นที่ผู้เรียนสนใจหรือประสบในชีวิต เช่น ความท้าทายทางครอบครัวหรือเศรษฐกิจ มาพัฒนาเป็นละครที่สะท้อนประสบการณ์ส่วนตัว (self-level) จากนั้นจึงเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นทางสังคมในระดับที่เกี่ยวข้องใกล้ตัว เช่น สถานการณ์ในมหาวิทยาลัย เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันและเพิ่มความตระหนักถึงชุมชน

(3) ขั้นจัดกลุ่มร่วมมือ เป็นช่วงที่ต้องเลือกประเด็นทางสังคมที่เชื่อมโยงกับนักศึกษา โดยผู้เขียนได้เลือกประเด็นใหญ่ ๆ เอาไว้ 4 ประเด็น ได้แก่ การศึกษา ศาสนา การเมือง และเพศ ซึ่งนักศึกษาได้ปรึกษากันและเลือกประเด็นการเมือง ซึ่งหลังจากนั้นผู้เขียนจึงให้แต่ละคนเล่าเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมืองที่ตนเองพบเจอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องในระดับครอบครัว ท้องถิ่น หรือระดับประเทศก็ได้ แล้วแลกเปลี่ยนกัน จนได้เรื่องราวเกี่ยวกับการซื้อสิทธิ์ขายเสียงจากนักการเมือง

ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในครอบครัว อย่างไรก็ตาม ในระหว่างนี้ผู้เขียนได้ให้นักศึกษาได้วางแผนการทำงานของตนเองด้วยการทำตารางงาน แบ่งหน้าที่ เพื่อกำหนดเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน

(4) ขั้นแสวงหาความรู้ นักศึกษาได้หาประเด็นว่าเหตุการณ์ในละครที่มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงจากนักการเมืองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในบ้านนั้นจะประกอบด้วยตัวละครใดบ้าง โดยนักศึกษาได้แบ่งตัวละครออกเป็น 2 กลุ่มคือ ฝ่ายที่เห็นด้วยกับการขายเสียง และกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการขายเสียง โดยนักศึกษาต้องหาว่าตัวละครแต่ละคนในกลุ่มนั้น เขาคือใคร (Who?) เขาทำอะไร (Action) ตัวละครทำด้วยอารมณ์ ความรู้สึกแบบใด (Feeling) และ ความคิด ความเชื่อแบบใด (Meaning) เพราะการวิเคราะห์การกระทำของตัวละครที่อาจมีอยู่จริงในสังคมเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงมีความจำเป็นที่ต้องให้ความยุติธรรมกับตัวละครไม่ว่านักศึกษาที่อยู่ในฐานะนักแสดงจะไม่เห็นด้วยกับตัวละครที่ตนต้องสวมบทบาทก็ตาม

รูปภาพที่ 1 ภาพการซ้อมการแสดง

ตัวอย่างเช่น ในฝ่ายที่เห็นด้วยกับการขายเสียง เช่น ตัวละคร “เจ็ก”ที่เป็นคุณอาจะเข้ามากระตุ้นให้พี่ชาย พี่สะใภ้และหลาน ๆ ให้ขายเสียงให้นักการเมืองท้องถิ่นคนหนึ่ง เพราะเขาเชื่อว่าหมู่บ้านของพวกเข้าไม่มีวันดีขึ้นอยู่แล้ว สู้เอาเงินมาใช้วันนี้เลยดีกว่า ส่วนฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการขายเสียง เช่น ตัวละคร “พราว” ที่เป็นลูกสาวคนโต ที่ยังมีความเชื่อว่า หากนักการเมืองมีอุดมการณ์และอยากจะพัฒนาชุมชนของเราจริงๆ ก็จะยังมีความหวัง เลยเลือกที่จะไม่ยอมขายเสียง เป็นต้น

ส่วนการเล่าเรื่องที่ผู้เขียนได้นำมาทดลองใช้กับนักศึกษาในรายวิชาโครงงาน 2 นี้ ผู้เขียนได้นำแนวทางจากหลักสูตร“ละครสำหรับนักสร้างการเรียนรู้” ของโรงเรียนวิทยากร ณ มะขามป้อม Art Space โดยการเล่าเรื่องจะแบ่งคนที่มีชุดความคิดแบบที่ 1 และชุดความคิดแบบที่ 2 ซึ่งชุดความคิดทั้งสองแบบนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งกัน และมีเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการปทะทางความคิดกัน แต่ว่าละครจะไม่สร้างบทสรุปด้วยตัวเอง แต่จะโยนคำถามให้ผู้ชมได้ไปพูดคุยกับต่อหลังจบละคร

รูปภาพที่ 3 โครงสร้างในการเล่าเรื่องของละครที่ใช้ประเด็นสังคมในการสร้างเรื่องราว

จากกระบวนการละครที่กล่าวมานั้น นักศึกษารายวิชาโครงงาน 2 ได้สร้างสรรค์ละครเรื่อง “ต่างคนต่างเลือก” โดยการเปิดเรื่องนั้นมีครอบครัวหนึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูกสาวคนโต ลูกชายคนกลาง และน้องสาวคนเล็ก กำลังทำกิจกรรมครอบครัวร่วมกันอยู่ และคุณอาของพวกเขาก็เดินเข้ามาเพื่อมาขอบัตรประชาชนของทุกคนในบ้านไปเพื่อไปเอาเงินจากนักการเมืองท้องถิ่นคนหนึ่ง ซึ่งคนในครอบครัวก็มีทั้งคนที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย คุณอาจึงเลือกที่จะเข้าไปคุยกับหลานชายคนกลางและหลานสาวคนเล็ก ซึ่งทั้งสองก็ยินดีจะขายเสียง เพราะมองว่าตั้งแต่เกิดมาทางในหมู่บ้านก็ไม่เคยเห็นจะดีขึ้น สู้เอาเงินมาเติมเกมดีกว่า ส่วนแม่และพี่สาวคนโตยังมีความหวังกับการเลือกตั้งครั้งนี้อยู่ ถึงแม้ว่าจะไม่รู้ว่านักการเมืองท้องถิ่นกลุ่มใหม่จะทำงานได้ดีตามนโยบายที่หาเสียงไว้หรือไม่ แต่ยังมีความหวังอยู่และคิดจะออกไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งด้วยตนเอง ในที่สุดคนในครอบครัวนี้ก็เกิดการถกเถียงกันขึ้น จนพ่อต้องหยุดการปะทะกันครั้งนี้ ในฉากสุดท้ายตัวละครทุกตัวจะออกมาพูดถึงเหตุผลในการความเชื่อของตนเองครั้งนี้ทุกคน แล้วโยนคำถามให้คนดูว่า “แล้วคุณล่ะจะเลือกอะไร ระหว่างคนที่ให้เงินหรือนโยบายที่โดนใจ?”

(5) ขั้นสรุปสิ่งที่เรียนรู้ การสร้างสรรค์ละครเรื่องนี้ใช้เวลาในการสร้างสรรค์หลายครั้ง และแต่ละครั้งก็จะเกิดขึ้นในชั้นเรียน ทุกครั้งการสร้างสรรค์ชิ้นงานจะมีความก้าวหน้าขึ้นทุกครั้ง ในแต่ละครั้งนั้นผู้เขียนก็จะให้ผู้เรียนสะท้อนคิด (Reflection) ในสิ่งที่เรียนรู้ เช่น การถามคำถามว่า “วันนี้รู้สึกอย่างไร?” “วันนี้ได้รู้อะไรเพิ่มบ้าง?” และ “แล้วเราต้องทำอะไรต่อ?” เพื่อให้ผู้เรียนได้ใคร่ครวญถึงความรู้สึก ซึ่งเป็นการเรียนรู้ฐานใจ ใคร่ครวญถึงสิ่งที่เราได้เรียนรู้ในวันนี้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ฐานหัว เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้ว่าต้องลงมือทำอะไรหลังจากนี้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ฐานกาย อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ด้วยการกระบวนการละครนี้ก็ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ครบทั้งสามฐานอยู่แล้ว

(6) ขั้นนำเสนอผลงาน จากการใช้ประเด็นทางสังคมในโครงงานละคร จนออกมาเป็นละครเรื่อง “ต่างคนต่างเลือก” ที่จัดแสดงขึ้น ณ โรงละครมหาวิทยาลัยสยาม ในวันที่ 18 พฤษภาคม 2567

4

5

รูปภาพที่ 4 การแสดงละครเรื่อง “ต่างคนต่างเลือก” ณ โรงละคร มหาวิทยาลัยสยาม (1)
รูปภาพที่ 5 การแสดงละครเรื่อง “ต่างคนต่างเลือก” ณ โรงละครมหาวิทยาลัยสยาม (2)

การเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษาจากการสร้างสรรค์โครงงานละครโดยใช้ประเด็นทางสังคม

หลังจากจบกระบวนการทั้งหมดแล้ว ผู้เขียนได้พูดคุยกับนักศึกษาทุกคนผ่านการสุนทรียสนทนา (Dialogue) พบว่า นักศึกษามีคุณลักษณะการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตประการแรก คือ ผู้ใฝ่รู้และแสวงหาความรู้จากสถานการณ์จริง เพราะนักศึกษาต้องค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูล และบริบทของ “การซื้อสิทธิ์ขายเสียง” ซึ่งเป็นประเด็นทางสังคมร่วมสมัย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ด้วยตนเองจากโลกจริง ไม่จำกัดเฉพาะในชั้นเรียน

คุณลักษณะประการที่สอง คือ ผู้คิดวิเคราะห์และไตร่ตรอง เพราะนักศึกษาต้องทำความเข้าใจตัวละครทั้งฝ่ายเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการขายเสียง แม้จะไม่เห็นด้วยกับบทบาทตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการฝึกทักษะการคิดเชิงวิพากษ์และเข้าใจมุมมองที่หลากหลาย

คุณลักษณะประการที่สาม คือ ผู้มีส่วนร่วมและความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ เนื่องจากนักศึกษาร่วมวางแผน แบ่งบทบาท ทำตารางงาน แสดงละคร และสะท้อนคิดร่วมกัน ซึ่งแสดงถึงความเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเองและการเรียนรู้ร่วมกัน

คุณลักษณะประการที่สี่ คือ ผู้ตระหนักถึงบทบาทของตนในสังคม เพราะละครที่สร้างขึ้นเปิดประเด็นให้ผู้ชมสะท้อนคิดเกี่ยวกับ “ทางเลือก” ทางการเมือง ซึ่งนักศึกษาได้เรียนรู้ว่าความเชื่อและการกระทำของตนส่งผลต่อสังคมในวงกว้าง

คุณลักษณะประการสุดท้าย คือ ผู้มีทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน เนื่องจากนักศึกษาทำงานเป็นทีม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซ้อมการแสดง และสะท้อนคิดร่วมกัน ซึ่งแสดงถึงการพัฒนาทักษะสำคัญของศตวรรษที่ 21 เช่น การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหาร่วมกัน

จากบทความนี้ผู้เขียนได้นำเสนอมาการผสมผสานประเด็นทางสังคมเข้ากับการเรียนรู้ผ่านโครงงานละคร เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา โดยเน้นบทบาทของละครที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ทั้งด้านอารมณ์ การวิเคราะห์ และการปฏิบัติจริง ผ่านกระบวนการที่เน้นความมีส่วนร่วม การสะท้อนคิด และการพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การทำงานเป็นทีมและการสื่อสาร การทดลองใช้ในกลุ่มนักศึกษาที่เรียนวิชาโครงงาน 2 (สื่อสารการแสดง) เผยให้เห็นว่ากระบวนการนี้ช่วยสร้างความตระหนักรู้ในบทบาททางสังคม ส่งเสริมความสามารถในการเชื่อมโยงความรู้กับประเด็นร่วมสมัย และพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า “กระบวนการละคร” เป็นเครื่องมือสำคัญในการบ่มเพาะคุณลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอีกด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

ถิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์, จิรยุทธ์ สินธุพันธุ์, สุกัญญา สมไพบูลย์, & ปรีดา อัครจันทโชติ. (2547). *สุนทรียนิเทศศาสตร์ การศึกษาสื่อสารการแสดงและสื่อจินตคดี.* จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.

ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน. (2567). การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง. *สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 46*(1), 218-253.

บัญชา ธรรมบุตร, คชา ประณีตพลกัง, & พระมหาโชคชัย ฐิตชโย. (2562). การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน. *วารสารวิชาการพระพุทธศาสนาเขตลุ่มแม่น้ำโขง, 3*(1), 54-69.

พฤหัส พหลกุลบุตร. (2566, 10 พฤศจิกายน 2566). *การละครเพื่อการเรียนรู้* [Interview].

สดใส พันธุมโกมล. (2542). *ศิลปะของการแสดง (ละครสมัยใหม่)* (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาชัญญา รัตนอุบล. (2563). *แนวคิดการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตในสังคมไทย.* โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ระบบออนไลน์

ไพบูลย์ โสภณสุวภาพ. (2558). ละครเพื่อการเรียนรู้: การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ผ่านละครสำหรับพัฒนาเยาวชนในศตวรรษที่ 21. *วารสารดนตรีและการแสดง, 1*(1), 112-126. http://dspace.lib.buu.ac.th/xmlui/handle/1234567890/2862

สิราวรรณ จรัสรวีวัฒน์. (2560). การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในยุคประเทศไทย4.0ตามแนวคิดSTEM,STEAMและSTREAM. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 13*(1), 19-30. https://opac1.lib.buu.ac.th/medias3/eduso13n1p19-30.pdf